

REGIONALNE PROGRAMY OPERACYJNE 2014-2020 W KONTEKŚCIE AKTUALNYCH PROBLEMÓW OCHRONY PRZYRODY W POLSCE

Przemysław Nawrocki

Projekt współfinansowany przez Szwajcarię w ramach SZWAJCARSKIEGO PROGRAMU
WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

„Fundusze europejskie: dla ludzi i środowiska” czy tylko dla ludzi?

Oczekiwania Polaków wobec członkostwa Polski w Unii Europejskiej

Środki na przyspieszenie rozwoju społeczno- gospodarczego

**Narzędzia prawne i środki umożliwiające zatrzymanie utraty
bioróżnorodności oraz degradacji ekosystemów**

(Dyrektywy Siedliskowa, Ptasia, Ramowa Wodna, dyrektywy „ocenowe”)

Główne bezpośrednie przyczyny powodowanej przez człowieka utraty bioróżnorodności

- **Niszczenie osobników poszczególnych gatunków;**
- **Utrata i degradacja siedlisk;**
- **Fragmentacja siedlisk** (skutkująca między innymi zanikiem różnorodności genetycznej w obrębie gatunków oraz zwiększeniem prawdopodobieństwa wymarcia małych populacji).

Polska w 2004 r. wniosła do UE unikatowe ekosystemy rzeczne

„Fundusze europejskie: dla ludzi i środowiska” czy tylko dla ludzi?

Bilans 10 lat członkostwa Polski w Unii Europejskiej:

- Przyspieszenie rozwoju gospodarczego i wzrost standardów życia;
- Zwiększenie powierzchni obszarowych form ochrony przyrody (sieć ekologiczna Natura 2000);
- Zaostrzenie problemu fragmentacji ekosystemów leśnych;
- **Degradacja na masową skalę ekosystemów małych rzek i związanej z nimi bioróżnorodności oraz usług ekosystemowych;**
 - Degradowanie rzek postępujące 1000 razy szybciej niż ich renaturyzowanie;
 - Marnotrawienie środków publicznych (unijnych i krajowych) na pozbawione przekonującego uzasadnienia i szkodliwe dla środowiska inwestycje i prace hydrotechniczne oraz melioracyjne.

Przykład 1. (woj. łódzkie)

„Kształtowaniu przekroju podłużnego i poprzecznego oraz układu poziomego rzeki”

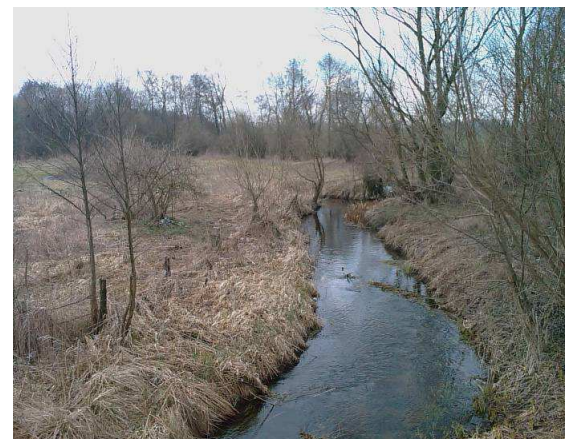
Regulacja 3,3 km biejących rzeki:

- Koszt – 1,94 mln PLN (głównie ze środków PROW);
- W zasięgu inwestycji ok. 9 ha niezalesionych gruntów użytkowanych rolniczo o wartości mniej 10% kosztu inwestycji.

Przykład 2. (woj. mazowieckie)

„Modernizacja przekroju podłużnego i poprzecznego koryta rzeki”

Przykład 2. cd.

- Liczba gatunków ryb spadła z **13** do **4**
- Masa ryb w przeliczeniu na powierzchnię 1 ha spadła z **33kg** do **0,5kg**.
- Zniknęły licznie występujące przed regulacją gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, chronione prawem krajowym i wspólnotowym (minóg strumieniowy, piskorz, koza)

wg. ekspertyzy wykonanej na zlecenie PZW, 2008

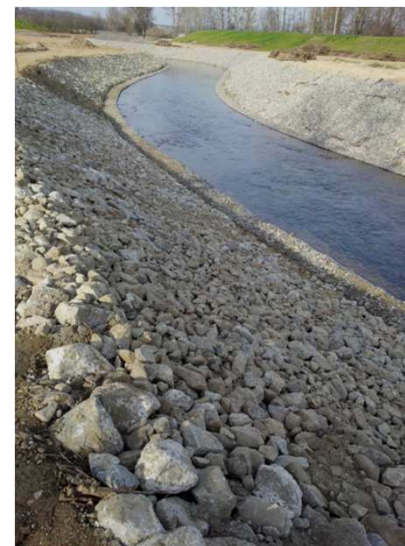
Przykład 3. (woj. dolnośląskie)

Miejsce występowania głowacza
białopłetwego

Przykład 4.

Sprzeczne z pryncypiami Ramowej Dyrektyw Wodnej, anachroniczne, destruktywne dla środowiska i bezzasadnie kosztowne rozwiązania techniczne stosowane w inwestycjach na rzekach

**Koszt regulacji 1 km:
do 6 mln PLN!**

Przykład 5. Tzw. prace utrzymaniowe

Pogłębianie – „odmulnianie”
rzek

**Znaczące i długotrwałe pogorszenie stanu środowiska:
bezpośrednie niszczenie cennych siedlisk oraz osobników roślin
i zwierząt chronionych prawem polskim i wspólnotowym;**

Skala i skumulowane skutki środowiskowe degradacji ekosystemów rzek

Bardzo trudna do określenia:

- **nie prowadzi się systematycznie żadnego regionalnego ani centralnego rejestru przedsięwzięć hydrotechnicznych (regulacyjnych i utrzymaniowych) wykonywanych na wodach śródlądowych;**
- **brak jest bazy danych umożliwiającej łatwe i precyzyjne ustalenia zakresu takich przedsięwzięć, lokalizacji, terminu ich wykonania, skutków środowiskowych, kosztów i spodziewanych ekonomicznych korzyści**

Pierwsza próba szacunkowej oceny skali i skutków degradacji zasobów przyrodniczych rzek pracami hydrotechnicznymi:

RAPORT

Inwentaryzacja oraz ocena skutków przyrodniczych prac 'utrzymaniowych' na rzekach województw łódzkiego, podkarpackiego, małopolskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, zachodniopomorskiego, opolskiego, wielkopolskiego, mazowieckiego i podlaskiego w latach 2010-2012 - opracowanie w oparciu o ogłoszenia i przetargach zamieszczone na stronach internetowych WZMiUW oraz wyniki ankiet wysłanych do tych instytucji

Uaktualniony o dane z roku 2013

dr Ewa Jabłońska
(Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Warszawski),
Małgorzata Kotkowicz, Marta Manewicz
współpraca: dr Przemysław Nawrocki (WWF Polska),
Paweł Pawlaczek (Klub Przyrodników)

Warszawa, 26 września 2013 rok

1

Podsumowanie i interpretacja wyników raportu

Inwentaryzacja oraz ocena skutków przyrodniczych ingerujących w hydromorfologię rzek prac 'utrzymaniowych' wykonanych na ciekach województw łódzkiego, podkarpackiego, podlaskiego, małopolskiego, mazowieckiego, opolskiego, świętokrzyskiego, warmińsko-mazurskiego, wielkopolskiego, zachodniopomorskiego w latach 2010-2012 - opracowanie w oparciu o ogłoszenia i przetargach zamieszczone na stronach internetowych WZMiUW oraz wyniki ankiet wysłanych do tych instytucji oraz uzupełnienia tego raportu o dane z roku 2013

Wersja podsumowania – 28 lutego 2014

Autorzy raportu:
dr Ewa Jabłońska (Zakład Ekologii Roślin i Ochrony Środowiska, Uniwersytet Warszawski)
Małgorzata Kotkowicz, Marta Manewicz
współpraca:
dr Przemysław Nawrocki (WWF Polska), Paweł Pawlaczek (Klub Przyrodników)

Autorzy podsumowania i interpretacji raportu:
dr Przemysław Nawrocki, współpraca: dr Ewa Jabłońska, Paweł Pawlaczek

WPROWADZENIE

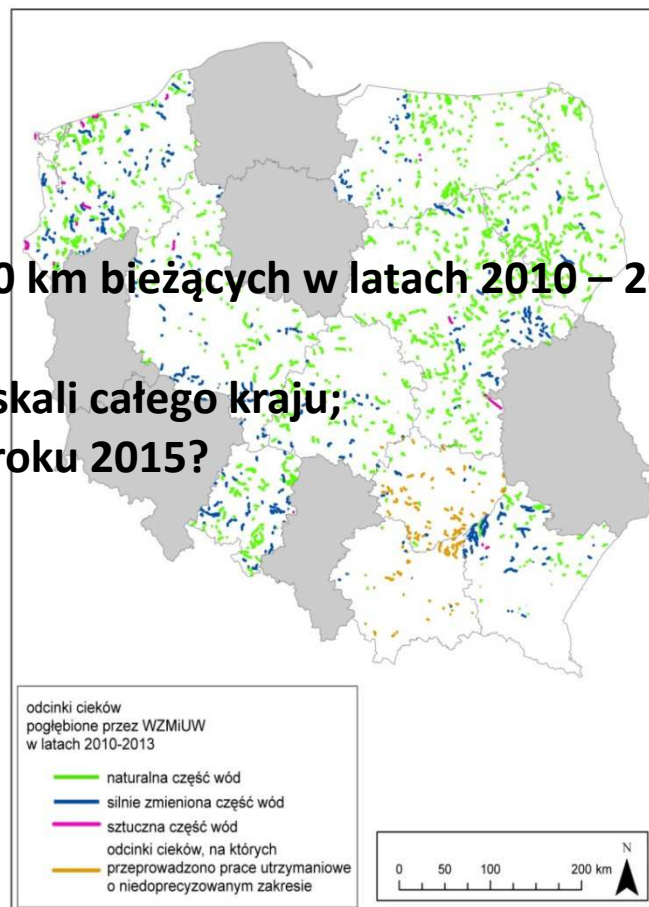
Wyzwania obecnego etapu rozwoju społeczno-gospodarczego Polski oraz wymagania wynikające z dyrektyw Unii Europejskiej narzucają konieczność nowego spojrzenia na sprawy związane z gospodarowaniem wodami w naszym kraju. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej skutkuje zarówno znaczącymi finansami pomocowymi przyznawanymi Polsce na przyspieszenie rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i koniecznością skutecznego i terminowego wdrożenia w naszym kraju aktów prawa wspólnotowego dotyczących zachowania i poprawy stanu środowiska przyrodniczego. Takie podejście do harmonizowania rozwoju gospodarczego i wymagań środowiska wpływa z przekonaniem, że jednym z najważniejszych wskaźników jakości życia człowieka jest jakość środowiska, które go otacza. Jest ono spójne z polityką UE¹ i dotyczy również absorpcji przyznawanych Polsce środków pomocowych. Jednakże w zakresie gospodarowania wodami 9 lat członkostwa Polski w UE

¹ Polityka UE w dziedzinie środowiska naturalnego określa art. 191 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej.

1

Szacunkowa ocena skali degradującego stan ekologiczny rzek „odmulania”

- co najmniej 10 610 km bieżących w latach 2010 – 2013 na obszarze 10 województw;
- ok. 16 000 km w skali całego kraju;
- ok. 27 000 km w roku 2015?

wg. raportu WWF, 2013

Nowe zagrożenia dla ekosystemów rzek i ich dolin

- **Plany rozwoju żeglugi śródlądowej w Dokumentie Implementacyjnym Strategii Rozwoju Transportu:**
 - Pozbawione ekonomicznego uzasadnienia odtworzenie regulacji/ regulacja ok. 1000 km bieżących dużych rzek (Odra, Warta, Noteć, Wisła);
- **„Programy wycinki drzew i krzewów na obszarach szczególnego zagrożenia powodzią” opracowywane dla RZGW:**
 - Już opracowane dla RZGW Poznań i RZGW Warszawa;
- **MasterPlany - 2600 przedsięwzięć głównie hydrotechnicznych i melioracyjnych mogących pogorszyć przynajmniej lokalnie stan ekosystemów wodnych:**
 - chaotyczna lista życzeń różnych interesariuszy;
 - przedsięwzięcie nie weryfikowane pod względem ich zasadności;
 - **448** przedsięwzięć powodujących pogorszenie lub uniemożliwienie osiągnięcia dobrego stanu tzw. Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP);
 - **2152** przedsięwzięcia uznane za nie wpływające negatywnie na stan JCWP (negatywny wpływ przedsięwzięć na środowisko i JCWP najprawdopodobniej zaniżony);
- **Plany Gospodarowania Wodami w Dorzeczach - potencjalnie ok. 5000 przedsięwzięć mogących przynajmniej lokalnie pogorszyć stan ekosystemów wodnych;**
- **Program Odnowy Melioracji w Polsce.**

Wniosek:

Przedsięwzięcia hydrotechniczne i melioracyjne, ze względu na ich skalę i oddziaływanie na środowisko, są obecnie w ciągu najbliższych kilkunastu lat będą największym zagrożeniem dla bioróżnorodności Polski oraz dla funkcjonowania „zielonej infrastruktury”

Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 a problem degradacji bioróżnorodności i usług ekosystemów rzek

W skali kraju problem sporadycznie dostrzegany w RPO!

DO ROZWAŻENIA:

wprowadzenie we wszystkich RPO, w ramach priorytetu inwestycyjnego 6.4 dotyczącego bioróżnorodności, możliwości:

- wspierania „Zielonej Infrastruktury” ze szczególnym uwzględnieniem małych rzek i ich dolin:
 - Ochrona najcenniejszych fragmentów rzek i ich dolin przed nieuzasadnioną degradacją;
 - Renaturyzacja zdegradowanych fragmentów rzek;
- wspierania inwentaryzacji przyrodniczej (w tym umożliwiającej waloryzację rzek poza obszarowymi formami ochrony przyrody);
- wspierania planów ochrony rzek, w tym poza obszarowymi formami ochrony przyrody

Regionalne Programy Operacyjne 2014-2020 a problem degradacji bioróżnorodności i usług ekosystemów rzek cd.

DO ROZWAŻENIA:

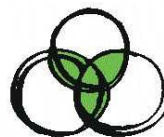
- wprowadzenie do wszystkich osi RPO w całym kraju kryteriów środowiskowych oraz zapisów o przeciwdziałaniu utracie bioróżnorodności;
- przyjęcie w projektach infrastrukturalnych kryterium nie dopuszczającego do realizacji projektów degradujących środowisko przyrodnicze bez wyczerpania wszelkich możliwych środków uniknięcia degradacji oraz bez wykazania zasadności projektu;
- Wprowadzenie podobnych jak powyższe zasad do funduszy krajowych (NFOŚiGW, WFOŚiGW).

Dziękujemy za uwagę

Projekt współfinansowany przez Szwajcarię w ramach SZWAJCARSKIEGO PROGRAMU
WSPÓŁPRACY Z NOWYMI KRAJAMI CZŁONKOWSKIMI UNII EUROPEJSKIEJ

Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć, ul. Sławkowska 12, 31-014 Kraków

Polska Zielona Sieć